

21st TAC AFB Čáslav in detail

Stručná historie 21. základny taktického letectva v Čáslavi.

21. základna taktického letectva dislokovaná na letišti Čáslav je nositelem a pokračovatelem mnoha tradic mnoha leteckých útvarů československého a českého letectva poválečného a některých významných leteckých jednotek a útvarů válečných a meziválečných.

Historickou kontinuitu lze spatřovat především ve vzniku a zformování Leteckého pluku 4 (5. listopadu 1928 – Praha – Kbely). Po odchodu řady čs. vojáků z okupované Československé republiky (15. března 1939) přes Polsko, Francii, Sovětský svaz a některé jihoevropské země do Velké Británie lze tuho historickou linii sledovat dále ve vojenské letecké činnosti čs. letců v bojovém letectvu Polska, Francie a zejména v 68. (noční stíhací letka) a v celé 310., 312., a 313. stíhací letecké peruti ve Velké Británii a zde také později i v rámci celého stíhacího leteckého křídla. Jak se vyvíjela válečná situace v průběhu II. světové války a na základě dohody, uzavřené v září a říjnu 1943 mezi exilovou čs. vládou a vládami Velké Británie a Sovětského svazu, došlo již v říjnu tohoto roku k vytvoření zárodku další letecké jednotky, která měla základ ve 21 členné skupině čs. stíhacích letců uvolněných R. A. F. Velké Británie. Touto jednotkou se stala 128. čs. samostatná stíhací letecká peruť (3. května 1944, Ivanovo, SSSR), z této peruti se přejmenováním stal dnem 1. června 1944 1. stíhací letecký pluk v SSSR, který také zasáhl jako první do bojů na čs. území v září 1944.

V průběhu II. světové války zasáhli významně do bojů o získání a udržení vzdušné nadvlády bojujících stran i do letecké podpory námořních a pozemních operací čs. letci – ať již ve vzdušném prostoru Francie na počátku a koncem války, v bitvě o Británii, nebo při postupu spojeneckých vojsk, či při osvobození území naší vlasti. Koncem roku 1944 a počátkem roku 1945 se čs. vzdušné síly rozrostly na východní frontě vznikl 2. stíhací a 3. bitevní letecký pluk a dne 3. prosince 1944 byla zřízena 1. čs. smíšená letecká divize.

V rámci poválečné reorganizace čs. vojenského letectva byla 1. čs. smld rozpuštěna, rozpuštěno bylo i stíhací letecké křídlo (obojí 3. 8. 1945) – útvary 1. čs. smld však byly zachovány (1. (Sliač), 2. (Brno) slp a 3. bilp (Trenčín)) v rámci 4. letecké divize (Trenčín). Z 312. stíhací peruti vznikl 5. slp (České Budějovice) a z 313. sp. 8. slp (Praha-Ruzyně – později Brno). Všechny změny se uskutečnily v období konce roku 1945 a 1946.

Začátkem padesátých let se stupňovala válečná psychóza daná politickými změnami ve světě v předchozích letech. To ovlivnilo i časté redислоkace výše uvedených leteckých útvarů a vznik dalších, které měly významný vliv na historii 4. zTL. Dne 17. února 1950 padlo politické rozhodnutí (zasedání ÚV KSČ) vybudovat v prostoru JV od Prahy vojenské letiště, později po vyhodnocení geografických a meteorologických podmínek padla volba na prostor mezi komunikací Čáslav – Kalabousek a obcí Chotusice; to vše v rámci další velké reorganizace a redислоkace armády. V říjnu r. 1951 vznikl 11. slp (Mladá), na toto letiště se přesunul i 1. a 8. slp, další přesuny však pokračovaly i v následujících letech.

Dne 1. dubna 1952 byla zahájena výstavba letiště Čáslav (reálně však začala až po Velikonočních tj. 15. 4. 1952, viz stavební deník první výdej nářadí) – v průběhu výstavby na staveništi letiště působilo mnoho různých jednotek stavebních útvarů i útvarů PTP (toto období je z hlediska dostupných záznamů nejasné a nedostatečně zmapované – dostupné písemné doklady města Čáslav, MNO ČSLA (nejsou-li utajovány nebo skartovány) a obce Chotusice se velmi často různí a protřečují v konkrétních faktech). S jistotou lze pouze konstatovat, že z letiště ještě před jeho předáním do provozu působil v roce 1958 (pravděpodobně v únoru) velmi krátce školní letecký pluk (Mladá).

V průběhu 50. let vznikají další útvary, které později výrazně leteckou základnu v Čáslavi ovlivnily. Především to byl 22. slp (1. října 1958, Chrudim, vznikl výnosem MNO-OMS č.j. 0025700 z 2. 8. 1957) vyzbrojen byl letouny MiG-15SB, se závěsníky pro letecké rakety ale i pumy (což ovlivnilo pozdější charakter útvarů letiště Čáslav na dlouhou dobu). Dále to bylo zrušení 28. bilp (Brno) k 15. 8. 1958 (tento útvar vznikl 1. 8. 1952).

1. března 1958 se 22. stíhací letecký pluk přesunul na letiště Čáslav, v té době pluku již velel pplk. František Filip (od 15. 12. 1957). před předáním letecké základny v Čáslavi do plného provozu (31. 8. 1958) bylo rozhodnuto o zásadní změně charakteru leteckého pluku – dne 11. června 1958 byl vyhlášen výnos NMNO-VL a PVOS ČSR č.j. 0018887, kterým byl zrušen 28. bilp a 22. slp byl přejmenován s účinností od 1. října 1958 na 28. stíhací bombardovací letecký pluk. Tím došlo k zásadní změně určení letectva dislokovaného na letecké základně Čáslav od působení proti vzdušným cílům k působení na cíle pozemní – především malorozměrné a pohyblivé (i když vzdušný

průzkum a vzdušné boje se cvičily i nadále). Výše uvedené dokumenty dokladují přímou kontinuitu s existencí 22. slp, avšak právní kontinuitu dokumentuje kronika 28. bilp a bojová zástava 28. lbip (později bilp) – tyto insignie byly předány dekretem presidenta republiky 28. sbolp, který působil v sestavě 34. sbold (sídelm velitelství byla Čáslav a později letecká základna Čáslav).

Působení 28. sbolp (i ostatních útvarů 21. lpr, 7. prtz, 34. prspoj a rtz, 34. LVO a dalších) z letecké základny Čáslav bylo poznamenáno řadou úspěchů – zvláště při letecko-taktických cvičeních. Základně se však nevyhnuly ani letecké havárie a katastrofy, zvláště počátkem 60. let letouny, kterými byl útvar vyzbrojen (45 ks MiG-15SB, 4 ks MiG-15 průzk. verze a 4 ks MiG-15UTI) rychle zastarávaly. Z těchto důvodů byla v roce 1964 zahájena přestavba letiště pro novou leteckou techniku, současně bylo zahájeno i přeškolení létajícího a pozemního personálu na stíhací bombardéry Su-7BM a BKL. Přezbrojení bylo ukončeno v roce 1965. Bylo úspěšné – to dokumentovaly výsledky výcvikových let 1965 - 68. V tomto období se nacvičoval i odhoz jaderných pum – tzv. bombardování ze stoupání – a to s vynikajícími výsledky.

22. 8. 1968 byla letecká základna Čáslav obsazena leteckými útvary SSSR. Příslušníci letiště sice splnili rozkaz zachovat klid, avšak se svými názory se netajili. Svědčí o tom čistky, které byly zahájeny ve velitelském sboru v roce 1969.

Dále pokračoval úspěšně letecký výcvik na Su-7BKL, avšak již v květnu roku 1977 bylo zahájeno přeškolení na nové letouny MiG-23BN (na letišti Pišpek u Frunze a na letišti Lugovoj v Kazachstánu – SSSR). 14. 2. 1978 byl zahájen výcvik na této LT na letišti Pardubice – na letecké základně Čáslav se pokládala tzv. tenká litá deska na VPD. Nové letouny se však československé veřejnosti představily poprvé až 9. 5. 1980 na vojenské přehlídce v Praze. V následujících letech se útvary letecké základny účastnily řady cvičení (Družba 81'-87', Štít 83', 84' a Taran 81') vesměs úspěšně. I když se stíny pracovních neúspěchů nevytratily zcela, bylo to letectvy velmi úspěšné období. V této době byl též redислоkovan 8. slp (který ovlivnil historii Čáslavské základny později) z Mošnova do Brna a to 2. března 1984.

V roce 1989 po 17. listopadu se také příslušníci Čáslavské letecké základny ocitli, stejně jako celá společnost, ve složitě – nové situaci. Ke zneužití útvaru, skupin ani jednotlivců proti občanské společnosti nedošlo, avšak zcela se změnila vojenská doktrína a s ní i úkoly. Změnila se organizační struktura pluku, zvýšil se tlak na ekologičnost létání (zvláště na snižování hlukové zátěže občanů bydlících v okolních obcích), útvary základny se otevřely zahraničním návštěvám i veřejnosti. 8. slp se přesunul zpět do Mošnova a v květnu 1991 byl reorganizován na 82. samostatnou stíhací letku (dále ssl) v Mošnově. Bylo zahájeno nové kolo důvě nevidaných organizačních změn. V srpnu 1991 byl zrušen 5. slp v Pardubicích a jeho jednotky částečně přebíral 11. slp v Žatci. v roce 1993 byl zrušen 47. pzpl (Pardubice a později Hradec Králové) a z jeho části byla vytvořena 3. průzkumná a 3. technická letka 28. sbolp (Čáslav). Současně byla přesunuta 82. ssl z Mošnova do Přerova. V listopadu roku 1993 byla přejmenována na 4. samostatnou stíhací letku a o rok později zrušena. V roce 1992 byly rovněž zrušeny zabezpečovací útvary na letišti Čáslav a z nich byla vytvořena 28. letecká základna reorganizovaná v roce 1994 společně s 28. sbolp (prosinec) na 4. základnu stíhacího letectva, která postupně převzala jednotky 4.ssl, některý personál rušených leteckých útvarů letiště Bechyně, jednotky 1. slp (České Budějovice) a 11. slp (Žatec). Souběžně docházelo i ke změně podřízenosti – do roku 1990 působily útvary Čáslavské letecké základny v sestavě 10. letecké armády, později 1. smíšeného leteckého sboru VL a PVO, dále v rámci 4. sboru PVO GŠ AČR. Zvláště je nutno zdůraznit, že se mění i určení a úkol letecké základny. Stíhací bombardovací letectvo je opět vystřídáno letectvem stíhacím, je ukončen provoz letounů MiG-23BN, MiG-21R a US, letouny L-29 jsou předány k jiným útvarům. Ze základny nově působí letouny MiG-23ML a UB, MiG-21MF a UB a L-39ZA.

Od 1. října 1997 byla 4. zSL přejmenována na 4. základnu taktického letectva. Mění se i podřízenost – základna působí pod přímým velením Velitelství vzdušných sil AČR. V současnosti je jednou z hlavních bojových složek vzdušných sil armády České republiky. Jejím nejdůležitějším úkolem je zabezpečit obranu a suverenitu vzdušného prostoru ČR. Proto je především na tento cíl zaměřen výcvik a práce všech příslušníků základny – tj. na zabezpečení pohotovostního systému republiky, dále pak na postupnou integraci struktury základny do struktur NATO a na letecký výcvik pilotů. Provoz všech letounů MiG-23ML a UB byl definitivně ukončen koncem roku 1998. Základna je organizačně členěna na velitelství, štáb, taktické křídlo se dvě-

mi taktickými letkami, letky letecké logistiky a letky všeobecné logistiky (logistiky vojsk). Je vyzbrojena nadzvukovými letouny MiG-21MF, MFN, MiG-21UM.

Od 12. března 1999 je 4. základna taktického letectva začleněna do integrovaného systému protivzdušné obrany NATO (NATINEADS). Stanovené úkoly plní doposud úspěšně - o tom svědčí udělení historického názvu „ZVOLENSKÁ“ (tento název je tradičně udělován nejpřipravenějšímu stíhacímu leteckému útvaru - přímému nositeli bojových tradic 1. čs. samostatného stíhacího leteckého pluku z jeho působení na letišti Zolná a Tri Duby a bojové činnosti v době od 17. září do 25. října 1944 - podrobněji viz. František Fajtl, První doma, Naše vojsko 1974).

Od konce prosince 2000 byla zahájena etapa přezbrojování na zcela odlišný typ letounů - podzvukové víceúčelové letouny L-159 ALCA.

Dne 28. 10. 2001 byla propůjčena tehdejší 4. základně taktického letectva dle rozkazu prezidenta republiky č. 9 ze dne 17. 10. 2001 bojová zástava. Tím se stala nejen zcela právně vyrovnaným vojenským útvarem, ale i morálně odpovědným seskupením lidí plně odpovědných za bezpečnost vzdušné-

ho prostoru naší vlasti, její nedotknutelnost a celistvost, odpovědných za vlastní připravenost tento úkol splnit pro současnost i budoucnost.

Dne 1. 12. 2003 se základna taktického letectva Čáslav přejmenovala v rámci reorganizace a reformy Armády České republiky na 21. základnu taktického letectva Čáslav. V témže roce byla zahájena I. etapa přestavby zTL Čáslav na základnu standardního typu NATO. Tato etapa potrvá do roku 2008 a během ní se zde proinvestují 2 miliardy Kč. V první části se započalo s přestavbou nezbytné infrastruktury k zabezpečení leteckého výcviku a ochrany vzdušného prostoru České republiky. V roce 2004 zahájili příslušníci základny přeškolovací kurz na nový nadzvukový letoun švédské výroby JAS-39 Gripen. Celkem se zapojilo 8 pilotů a 40 mechaniků. V pondělí 18. 4. 2005 v dopoledních hodinách přistálo na základně taktického letectva Čáslav prvních šest jednomístných letounů JAS-39C Gripen. První česko-švédská dvojice pilotů odstartovala v 9:40 z Linköpingu ze Švédska a další dva tandemy pilotů startovaly po 15 minutách. Let trval hodinu a půl. Další osm letounů JAS-39 Gripen, šest jednomístných a dva dvoumístné, dorazí do České republiky během měsíce srpna tohoto roku.

